

KFA Filmbeschouwing promoot speelfilms die én artistieke kwaliteit én levensbeschouwelijke diepgang hebben.

La vita è bella

Anti-fascistisch liefdessprookje

De Italiaanse komiek Roberto Benigni (1952) is een fenomeen. Internationaal brak hij door met zijn *La vita è bella* (1997) als hoofdrolspeler, regisseur en co-scenarist. Benigni is een druk baasje, een spraakwaterval en een zeer fysiek acteur in de traditie van Charlie Chaplin. Soms lijkt *La vita è bella* wel wat op Chaplins anti-Hitlerfilm *The Great Dictator*. De premisse voor elke Benigni-film is eerst en vooral een love story, met echtgenote Nicoletta Braschi als muze.

Kinderlijke kijk

Karakteristiek voor de Benigni-komedie is de kinderlijke kijk, de sprookjesachtige vertelstijl met vaak een gedurfd onderwerp als vertrekpunt (de duivel, de maffia). Met *La vita è bella* voegt hij een omstreden thema toe: de nazi-terreur en de vernietigingskampen. De film won onder meer een Oscar voor beste buitenlandse film, maar werd wereldwijd ook als a-historisch bekritiseerd.

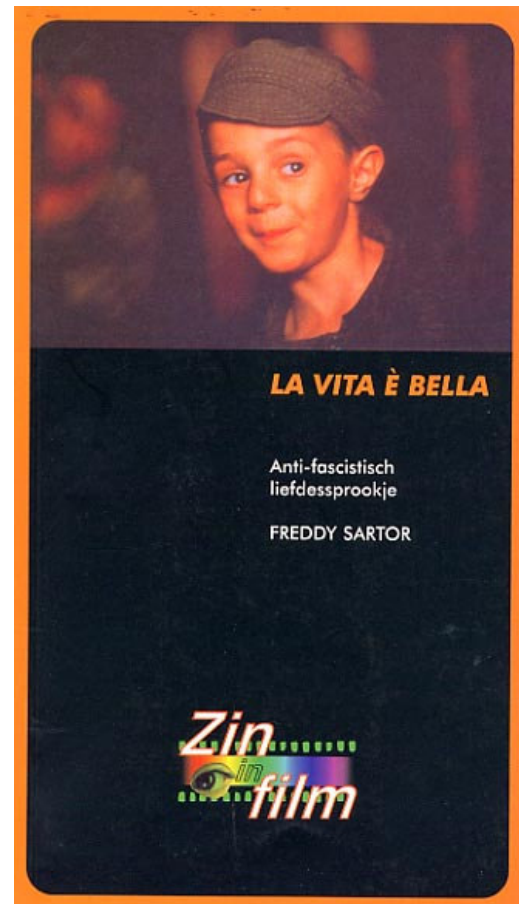
Trotski: 'Het leven is mooi'

De titel is gebaseerd op een passage die de gevluchte communist Trotski in zijn Mexicaanse bunker in zijn dagboek schreef, vlak voordat Stalins huurmoordenaars hun opdracht volbrachten: 'Het leven is mooi'. Ook en juist in moeilijke omstandigheden, met de dood voor ogen is het leven de moeite waard.

Dat optimistische gegeven projecteert Benigni naar het Italië kort voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het eerste deel van de film is een echte klucht: de hoofdfiguur, de geassimileerde jood Guido Orefice (Benigni) beleeft in en om een schilderachtig provincieplaatsje avonturen terwijl hij probeert een boekhandel van de grond te krijgen. Ook verovert hij het hart van de onderwijzeres Dora, zijn droomprinses. Het is vaak satirische slapstick uit het handboek van de clown, inclusief een op het hoofd van de slechterik vallende bloempot. Maar gaandeweg deze 'klucht', die ook het fascisme bespot, bemerkt Guido Orefice (Italiaans voor goudsmid) ook dat het leven voor hem en de andere joden steeds onaangener wordt gemaakt.

Als prijs een tank

De romantische komedie gaat dan over in een tragedie. Op een mooie avond (het is vijf jaar later, en Guido en Dora hebben een zoontje Giosuè) worden ze opgepakt en gedeporteerd - de SS-ers hebben het dorp in handen. Dora is niet joods, maar mag als 'gunst' van een verliefde Duitser met man en kind mee. Guido wil zijn zoontje in bescherming nemen tegen de gruwelen van het kamp, en maakt van die werkelijkheid een 'spel': als Giosuè 1.000 punten verzamelt, krijgt hij als prijs een tank. Dat betekent dat Guido het gebeurde steeds verklaart in sprookjestermen van Goeden tegen Slechten, en verstoppertje spelen met de Duitse boemannen.

Guido zoekt ondertussen in het kamp ook vergeefs naar zijn vrouw, een zoektocht die hij uiteindelijk met de dood moet bekopen maar die zijn zoontje in staat stelt zich te herenigen met zijn moeder. Want Giosuè heeft de 1.000 punt gehaald en krijgt zijn prijs: een Amerikaanse tankcolonne heeft het kamp bevrijd.

‘Gebrek aan historiciteit’

De film kreeg behalve lof ook kritiek vanwege een ‘gebrek aan historiciteit’: Benigni zou de gruwelijke werkelijkheid van de vernietigingskampen onvoldoende tonen, en zo zelfs ontkennen. Anderen stelden daarentegen dat de holocaust niet het thema was, maar de setting van een verhaal over hoop. En sommige overlevenden van Auschwitz benadrukten dat ook dáár nog gelachen werd. Door in het begin en aan het einde van de film te stem te gebruiken van de inmiddels volwassen Giosuè heeft Benigni zich tegen de kritiek ingedekt: het verhaal lijkt zo afkomstig van de 5-jarige Giosuè, die een eigen (kinderlijke) blik heeft.

Inspiratiebronnen

Behalve Chaplin was Benigni's eigen vader een inspiratie. Zijn vader zat in de Tweede Wereldoorlog gevangen in Duitsland, en merkte dat de humor bevrijdend werkt toen hij na de oorlog zijn gezin erover vertelde. Ook het boek *Is dit een mens* van Primo Levi inspireerde Benigni. In dit verslag van zijn gevangenschap beschrijft Levi de absurditeit en het surrealisme van wat hij in het kamp moest ondergaan en stelt vraag: “En als dit nu eens een grap is?”

Zin in film: La vita è bella

Freddy Santor

Wind Publishers & KFA Nederland

1999

ISBN: 9080514616